

végre a Filharmóniai Társaság zenekarát; mert Liszttel karöltve szeretné kijárni a Zeneakadémia megalapítását; vagy akár – *Szén József* után a második számú magyar nagymesterként – a hazai sakkélet elismertetését! Erkelnek mások miatt is el kellett fogadnia a Bécs jóindulatát jelentő kitüntetést. Soha rosszabb politikai alkut, amely a közkultúra érdekében köttetik, s amelyet olyan művész kötött, aki saját idejét, erejét s így életművét is hajlandó volt nemzete művelődésének alárendelni!

Zeneszerző és zeneszervező

Hogy műjegyzékében csak kilenc befejezett opera található – s a *Bánktól* már azok is inkább az Erkel-családi műhely alkotásai, semmint kizárólag az ő kezétől származnának –, hogy gyakorlatilag nincs kamarazenéje, néhány nyitányon túl nincs szimfonikus muzsikája sem, s hogy alig néhány tucat dalt és kórusművet jegyez, súlyos ár volt zeneszervezői munkásságáért cserébe. Több mint 300 átvezényelt este a Nemzeti Színházban és az Operában, több mint 100 darab betanítása e társulatoknak, szimfonikus zenekar alapítása és irányítása, a Liszt védnöksége mellett az ő vállain nyugvó Zeneakadémia napi teendői, sakk-köri elnöki tisztsége, amelyet halálos ágyáig aktívan viselt – a polgárosodó Magyarország szempontjából önmagán túlmutató tevékenység ez is. Miközben a hasonlóan aggastyánkort megélt nagy pályatárs, *Giuseppe Verdi* máshová, inkább az alkotásra, és kevésbé a kultúraszervezésre helyezte élete hangsúlyát: kéttucat operáját, halotti miséjét ismeri és játssza a világ, olyan nap sincs, hogy valahol Verdi-mű ne kerülne színre, de stúdió sem, ahol ne rögzítenék darabjainak sokadik előadását. Erkellel mostohán bánunk: ha az agyontámadott, különben jó minőségű *Bánk*-operafilm zenei anyagát nem számoljuk, az utolsó „rendes” Erkel-operafelvétel harminc éve készült – s még a mostani, jubileumi emlékévként sem hozott áttörést, sajnós.

Mindettől függetlenül Erkel Ferenc hosszú és sikeres élete egyben példamutató áldozata is a tehetséggel és hazaszeretettel egyaránt bíró emberi életnek. S hogy a címben feltett álkérdésre is feleljünk: nemcsak, hogy Erkel kellene ma, de több is elkelne belőle a magyar zenekultúra felemeléséért. Lenne munka elég.

Ókóvács Szilveszter

A kétszáz éve született Erkel Ferencre emlékezünk

Az emlékezés során megkérdezhetjük: vajon mi minden tehette boldoggá a szinte polihisztor műveltségű Mestert, és vajon mi minden keserithette meg az életét...

Az önként vállalt hazai „száműzetés” tudatában maradt itthon, nem kérve a határokon túli lehetőségeket. Pedig külföldön dolgozva talán elkerülhette kórusával a szabadságharc leverése utáni megaláztatásokat (csak német nyelven intézhette a zenei ügyeket; a *Himnusz*t és a *Hunyadi Lászlót* jó időre betiltották).

Az utókor reménysege az, hogy sokkal több volt Erkel Ferenc életében a boldog pillanat, mint a keserűség! A számtalan jótékonyági koncert, amelyet akár egyedül vagy zenekarával, többször pedig Liszt Ferencsel együtt tartott, nyilván örömmel töltötte el, mert emberek ezreit segítette önzetlenségével. Bizonyára az a momentum is lelkesíthette, hogy a *Hunyadi László* bemutatásakor a gyulai közönség jelentős része már együtt énekelte a színpad kórusával a „*Meghalt a cselszövő*” szövegét és dallamát (életrajzírói kiemelik: a sokszor éjszaka – nyitott ablakoknál – dolgozó zeneszerző munkája nem maradt titokban a járókelők előtt). Mindenképpen buzdítóan hatott rá a neves francia szoprán, *Anne La Grange* magyarországi vendégjátéka is, hiszen így Erkel Ferenc „ürügyet találhatott” arra, hogy az 1850-es évektől újra játszassák a *Hunyadit*...

Mindenképpen boldog örömet jelentett Erkel számára az a tény is, hogy 1888-ban a Vigadó hangversenytermében megünnepelték karmesteri pályafutásának ötvenedik jubileumát. A sok ajándék között szerepelt egy arany cserkoszorú, amelynek szalagjára műveinek címét írták föl és egy alkalmi dalárda a *Himnusz*t énekelte. Az sem véletlen, hogy két fontos fővárosi zenei intézményünk/épületünk Erkel és Liszt nevét viseli. A neves művészek ugyanis nem csupán törődtek e két létesítmény megszületésével, hanem az anyagi terhek hordozásában is szerepet vállaltak. Erkel Ferencnek sikerült az, ami másoknak nem: a nemzeti hagyományokat ötvözte az európai értékekkel. Így az 1844-ben bemutatott *Hu-*

A pesti Vigadó, Fleischer litográfiája, 1870 körül (Magyar Nemzeti Múzeum Történelmi Képcsarnok)

nyadi László nemcsak egy előadást jelentett a sok közül, hanem azt is, hogy a zeneszerző – a verbunkos hatásokat beépítve – a magyar nemzeti operát európai rangra emelte. Boldog meglepedésre adhatok okot, hogy a családban a „fiúk” (Gyula, László és Sándor) kitűnő muzikusok lettek...

Mit is köszönhetünk – a már leírtakon kívül – Erkel Ferencnek? Köszönhetjük, hogy tízéves korában már helyettesítette édesapját az orgona padján; tizenegy évesen pedig zongorázott a gyulai közönség előtt. Köszönhetjük, hogy mindent tudott, ami saját korában zeneileg fontos volt (hallotta például a magyar verbunkos ünnepelt virtuózának, Bihari Jánosnak a hegedűjátékát, illetve Liszt Ferenc koncertjét). Köszönheti négy színház is (Kolozsvártól Pestig) az áldozatos munkáját, amelynek révén megszülettek a történelmi témájú operái (az említettek túl: *Bátori Mária*, *Bánk bán*, *Dózsa György*, *Brankovics György* stb.). Köszönheti a magyar társadalom a több opera szövegkönyvét megalkotó Egressy Béni velő barátságát. Köszönhetjük, hogy második nemzeti imádságunk, a *Szózat* megzenésítésére ő is vállalkozott, de pályázatát azért nem adta be, mert a bíráló bizottság tagja volt, amikor éppen Egressy Béni zenéje „nyert” 1843-ban. Köszönhetjük, hogy 14 pályamű közül Erkel Ferenc *Himnusz*t első helyen értékelte a zsűri 1844-ben. Köszönhetjük mi, valamennyien, a Filharmóniai Társaság megalakítását (1853). Köszönhetjük többek között, hogy a Zeneakadémián tíz éven át igazgató és zongoratanár volt. Köszönhetjük, hogy vállalta az 1884-ben megnyílt Operaház főzeneigazgatói feladatait.

A legfontosabb emlékhelyek Baranyától, Pécsről ugyan messzebb találhatók, de Erkel Ferenc iránt érzett becsülésünknek, tiszteletünknek, szeretetünknek a földrajzi távolság nem lehet akadálya. Büszkék vagyunk arra, hogy 1861–62-ben megalakult a Pécsi Dalárda (tudjuk, Erkel a dalárda-mozgalom élén állt!). A *Bánk bán* fontos repertoár-darab a Pécsi Nemzeti Színház programjában. Az épület homlokzatán láthatjuk a Mester mellszobrát. Komlón 1955-ben megnyitotta kapuit az Erkel Ferenc Állami Zeneiskola. Vannak Erkel-díjasaink Baranyában is.

A jelen bizonyítja: nem felejtettük el Erkel Ferencet és tevékeny életét, munkásságát. Nem csupán a Magyar Állami Operaház Erkel Színházának léte, nem csupán a nevét viselő zenei díj, a sakk-emlékverseny, a róla készített film (1952 – Keleti Márton), hanem az énekes és énekkari gyakorlatunk is igazolja: az 1810. november 7-én Gyulán született zeneszerző, karmester és zongoraművész ma is itt él közöttünk.

A Kerepesi-temetőben a sírja mellett a búcsúzó, búcsúztatók a *Himnusz*t énekelték. Nemzeti imádságunk rendkívüli ereje ma is hat, mert Kölcsey Ferenc verse és Erkel Ferenc zenéje semmivel sem pótolható; semmi mással nem helyettesíthető – ahogyan az egyik neves utód, Kodály Zoltán vallotta.

Szabó Szabolcs